

Euroopan unionin
osarahoittama

RADIKALISOITUMISEN JA EKSTREMISMIN ENNALTAEHKÄISY

Ohjeistus koulutusten järjestäjille

RADIA
OSAAMISKESKUS

mieli

Ohjeistus on laadittu sisäministeriön koordinoiman Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn kansallisen yhteistyöryhmän *Koulutus ja osaamisen kehittäminen* -alaryhmän työn yhteydessä.

Kirjoittajat (aakkosjärjestyksessä): Saija Benjamin, Suvi Purhonen, Katja Vallinkoski

Kiitokset: Venla Lehtinen ja Henrik Ali-Hokka (taitto)

OHJEISTUKSEN SISÄLTÖ

1. Johdanto 1
2. Kouluttajan osaaminen ja vastuu 2
3. Kohderyhmän huomioiminen 6
4. Sektorikohtaiset näkökulmat 8
5. Koulutuksen tavoite 9
6. Koulutuksen sisällölliset periaatteet 10
7. Koulutuksen eettiset periaatteet 12
8. Erityyppisten koulutusten järjestäminen 15
   a. Käytänteet ja pedagogiset ratkaisut 15
   b. Arviointi ja jatkuva kehittäminen 17

1. Johdanto

Väkivaltainen radikalisoituminen ja ekstremismi ovat ilmiöinä moniulotteisia ja jatkuvasti muuttuvia. Niiden ennaltaehkäisy edellyttää laaja-alaista osaamista, moniammatillista yhteistyötä ja tutkittuun tietoon perustuvaa toimintaa eri sektoreilla.

Tämä ohjeistus on laadittu tukemaan radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyyn liittyvien koulutusten suunnittelua, toteutusta ja arviointia. Se on tarkoitettu kouluttajille, koulutuksen tilaajille sekä muille aihepiirin parissa työskenteleville ammattilaisille, riippumatta siitä, mitä radikalisoitumisen ja ekstremismin vastaiseen työhön osallistuvaa sektoria toimija edustaa.

Ohjeistus ei vastaa kysymyksiin mitä, milloin ja kenelle koulutetaan – näihin voi vastata vain koulutuksen järjestäjä itse. Sen sijaan ohjeistus tarjoaa tukea eritasoisten, ja -laajuisten koulutusten laadukkaaseen suunnitteluun erilaisille kohderyhmille. Se käsittelee kouluttajan omaa osaamista ja vastuuta, kohderyhmän huomioimista, koulutuksen tavoitteenasettelua sekä keskeisiä sisällöllisiä ja eettisiä periaatteita, kuten ihmisoikeusperustaisuutta, leimaamisen välttämistä ja huolen ja kontrollin välisen rajan tunnistamista. Ohjeistus auttaa kouluttajaa myös tunnistamaan, minkä tyyppisten koulutustilaisuuksien pitämiseen oma osaaminen antaa valmiuksia.

2. Kouluttajan osaaminen ja vastuu

Radikalisoitumisen ja ekstremismin teemoista kouluttaminen edellyttää kouluttajalta tietoista ja vastuullista työotetta. Realistinen ja kriittinen oman osaamisen arviointi on kouluttajan keskeinen taito ja osoitus vastuullisuudesta. Koska radikalisoitumisen ja ekstremismin aihepiiri on sensitiivinen ja haastava, on tärkeää tunnistaa sekä omat vahvuutensa että kehityskohteensa. Jos jokin sisältöalue tuntuu epävarmalta, on tarpeen harkita asiantuntijavierailijan kutsumista tai täydentää omaa tietopohjaansa ennen koulutusta. Taulukko 1. auttaa arvioimaan omaa osaamista tematiikasta. Taulukko 2 ja liite 1 tukevat puolestaan eri tyylisten koulutustilaisuuksien fasilitoimisessa.

Sisältöosaamisen lisäksi kouluttajalta edellytetään erilaisten pedagogisten menetelmien hallintaa (ks. luku 9.) ja kykyä käsitellä ristiriitaisia näkemyksiä rakentavasti. Koulutukseen on myös kyettävä luomaan ilmapiiri, jossa vaikeistakin aiheista voidaan keskustella kunnioittavasti. Tällaisen ilmapiirin luomisessa kouluttajalla on oltava valmius puuttua selkeästi ja johdonmukaisesti epäasialliseen puheeseen tai käytökseen. Kouluttajan on lisäksi tiedostettava oma asemansa ja siihen liittyvä valta sekä toimittava yhdenvertaisuutta edistäen kaikissa tilanteissa.

On välttämätöntä syventää omaa radikalisoitumisen ja ekstremismin aihepiiriin liittyvää osaamista ja ymmärrystä eri tavoin ennen muiden kouluttamista. Omaa osaamista voi kehittää osallistumalla koulutuksiin, mutta myös muilla tavoin: seuraamalla tutkimusta, osallistumalla webinaareihin ja seminaareihin ja omia näkemyksiä haastaviin keskusteluihin, verkostoitumalla muiden ammattilaisten kanssa ja pysymällä ajan tasalla ilmiöiden kehityksestä kansallisella ja kansainvälisellä tasolla.

Pohdi, millaisia vahvuuksia sinulla on kouluttajana:

- Miten kouluttajana reagoit haastaviin kysymyksiin tai aiheisiin?
- Miten toimit tilanteessa, jossa esimerkiksi osallistuja käyttää syrjivää tai rasistista kieltä?
- Miten valmistaudut tilanteeseen, jossa koulutussisällöt aiheuttavat voimakkaita tunteita osallistujissa?
- Mihin asetat omat rajasi kouluttajana?

Materiaalien ajantasaisuus ja lähteiden tarkistaminen kuuluvat oleellisena osana vastuulliseen kouluttajan rooliin. Mikäli koulutuksessa hyödynnetään toisten laatimia materiaaleja, on tekijänoikeuksia kunnioitettava ja mahdollisesta materiaalin uudelleenkäytöstä keskusteltava tarvittaessa materiaalin laatijan kanssa.

Taulukko 1. Kouluttajan substanssiosaamisen arvioiminen

	AIHEPIIRIIN TUTUSTUNUT	**AIHEPIIRIIN PEREHTYNYT**	**AIHEPIIRIIN ERIKOISTUNUT**
PEREHTY-NEISYYS AIHEPIIRIIN	On osallistunut aihepiirin perusteita käsittelevälle kurssille tai koulutukseen	On osallistunut useisiin aihepiiriä käsitteleviin koulutuksiin. Aihepiiriin liittyvä tieto ja ymmärrys on ajantasaista.	On toiminut pitkään ja laajasti aihepiirin parissa. Aihepiiriin liittyvä tieto ja ymmärrys ovat ajantasaisia ja omaa osaamista on päivitetty säännöllisesti.
KÄSITTEET	Ymmärtää keskeiset aihepiiriin liittyvät käsitteet ja niiden väliset merkitykset	Ymmärtää keskeiset aihepiiriin liittyvät käsitteet ja niiden väliset nyanssit. Käyttää käsitteitä johdonmukaisesti ja tarkoituksenmukaisesti.	Käyttää käsitteitä aina johdonmukaisesti ja tarkoituksenmukaisesti. Kykenee tarvittaessa kehittämään aihepiiriin liittyvää käsitteistöä ilmiöiden muuttuessa.
AIHEPIIRIIN LIITTYVÄN TUTKIMUS-KIRJALLI-SUUDEN TUNTEMUS	Tuntee joitain aihepiiriä käsitteleviä tutkimuksia. On esimerkiksi tutustunut keskeisiin radikalisoitumista selittäviin malleihin.	Tuntee laajasti aihepiiriä käsitteleviä tutkimuksia. Tunnistaa luotettavan ja arvostetun lähteen muodostaessaan ymmärrystä aihepiiristä. Ymmärtää esimerkiksi keskeiset radikalisoitumista selittävät mallit, sekä kykenee arvioimaan kunkin mallin luotettavuutta ja vakiintuneisuutta kentällä.	Tuntee kattavasti aihepiiriä käsittelevän tutkimuskentän ja saattaa osallistua itse uuden tiedon tuottamiseen ja arvioimiseen. Kykenee esimerkiksi esittelemään ja tarkastelemaan kriittisesti erilaisia radikalisoitumista selittäviä malleja, sekä erittelemään kuhunkin malliin liittyviä mahdollisia haasteita tai ristiriitoja. Hahmottaa myös keskeiset aihepiirin tutkimuskenttään liittyvät tietoaukot ja -katveet.

ILMIÖIDEN TUNTEMUS JA TILANNE-KUVAN HAHMOTTA-MINEN	Hahmottaa joitain ekstremismikentän ajankohtaisia ilmiöitä Suomessa ja kansainvälisesti	Hahmottaa keskeisiltä osin ekstremismin tilannekuvan Suomessa ja kansainvälisesti. Ymmärtää ilmiön moninaisuuden ja jatkuvan muutoksen.	Hahmottaa laaja-alaisesti ekstremistisen liikehdinnän tilannekuvan Suomessa ja kansainvälisesti. Kykenee havainnoimaan heikkoja signaaleja, ja arvioimaan niiden mahdollista vaikutusta tilannekuvan kehittymiseen.
ENNALTA-EHKÄISEVÄ JA TORJUVA TYÖ SUOMESSA	Tietää keskeiset ennaltaehkäisevää ja torjuvaa työtä Suomessa ohjaavat asiakirjat ja keskeiset toimijat. Tuntee oman sektorinsa roolin kansallisessa kokonaisuudessa.	Tuntee keskeiset ennaltaehkäisevää ja torjuvaa työtä Suomessa ohjaavat asiakirjat ja toimijat. Tuntee oman sektorinsa roolin ja merkityksen kansallisessa kokonaisuudessa. On verkostoitunut eri toimijodien kanssa ja kykenee kehittämään ymmärrystään hyödyntämällä alan asiantuntijoiden osaamista teemakohtaisesti.	Tuntee kokonaisvaltaisesti ja kykenee kehittämään keskeisiä ennaltaehkäisevää ja torjuvaa työtä Suomessa ohjaavia asiakirjoja. Osallistuu aktiivisesti kansallisen tason ennaltaehkäisevään ja torjuvaan työhön sekä sen kehittämiseen. Hahmottaa eri sektorien toimijoiden roolin Suomessa tehtävässä ennaltaehkäisevässä ja torjuvassa työssä. Tunnistaa mahdollisia toimijakentän puutteita. On laajasti verkostoitunut eri alojen ammattilaisten kanssa.
ENNALTA-EHKÄISEVÄ JA TORJUVA TYÖ OMALLA SEKTORILLA	Hahmottaa oman roolinsa ja oman sektorinsa merkityksen ennaltaehkäisevän ja torjuvan työn kentällä.	Hahmottaa ja kykenee kehittämään ennaltaehkäisevää ja torjuvaa työtä omalla sektorillaan.	Kykenee tukemaan toimijoita tunnistamaan ja rakentamaan omaa ammatillista rooliaan ennaltaehkäisevän ja torjuvan työn kentällä kaikilla keskeisillä ennaltaehkäisevään ja torjuvaan työhön osallistuvilla sektoreilla.

Ennen koulutuksen suunnittelua onkin tärkeää pysähtyä arvioimaan rehellisesti omaa osaamistaan: mitä hallitsen hyvin, missä on kehitettävää ja minkä tyyppisten koulutusten pitämiseen omat valmiuteni tällä hetkellä riittävät? Oman osaamisen tunnistaminen ei ole heikkous – se on edellytys laadukkaalle ja vastuulliselle koulutustoiminnalle.

Taulukossa 1 tarjottiin tukea oman radikalisoitumiseen ja ekstremismiin liittyvän substanssiosaamisen arviointiin. Kouluttajan oma substanssiosaaminen vaikuttaa myös siihen, minkälaista osaamisen kehittämistä ja/tai kouluttamista kyseisellä osaamisella on mahdollista järjestää. Oman substanssiosaamisen arvioinnin jälkeen on mahdollista arvioida esimerkiksi, kuinka omaa osaamistaan voisi hyödyntää tiedon jakamiseen ja osaamisen kehittämiseen omassa työyhteisössä. Taulukko 2 auttaa arvioimaan esimerkiksi, milloin koulutuksia voi järjestää itsenäisesti ja milloin yhteistyö muiden aihepiirin parissa toimivien kanssa on tarpeen.

Taulukko 2. Kouluttajan aihepiiriin liittyvän substanssiosaamisen hyödyntäminen

	AIHEPIIRIIN TUTUSTUNUT	**AIHEPIIRIIN PEREHTYNYT**	**AIHEPIIRIIN ERIKOISTUNUT**
TÄLLÄ OSAAMISELLA VOI ESIMERKIKSI:	Toimia tiedon välittäjänä ja keskustelun avaajana omassa työyhteisössä. Jakaa koulutuksista saatua tietoa ja keskeisiä oivalluksia omassa työyhteisössä. Toimia keskustelun herättäjänä ja ohjaavien kysymysten esittäjänä esim. työpajoissa, auttaen työyhteisöä pohtimaan omaa toimintaansa. Tunnistaa kehittämis- ja koulutustarpeita ja sanoittaa niitä eteenpäin omassa organisaatiossa.	Toimia keskustelujen alustajana ja vetäjänä, omalla sektorilla. Tukea ja sparrailla omaa työyhteisöä osaamisen kehittämisessä, kehittämistyössä ja käytännön sovelluksissa Pitää omaan erityisosaamiseen liittyvistä teemoista alustuksia Suunnitella ja toteuttaa kohdennettuja tietoiskuja, työpajoja ja keskustelutilaisuuksia.	Toimia alustajana, luennoijana ja kouluttajana, fasilitaattorina ja osaamisen kehittäjänä laajassa mittakaavassa eri kohderyhmille Fasilitoida eri pituisia ja eri menetelmiä hyödyntäviä koulutuksia (työpajat, webinaarit, koulutukset, ongelmanratkaisut, konsultoinnit). Suunnitella, toteuttaa ja arvioida koulutuskokonaisuuksia eri kohderyhmille ja toimialoille yhdessä toimialan asiantuntijoiden kanssa. Sovittaa koulutussisältöjä osallistujien tarpeisiin ja toimintaympäristöön. Tukea aihepiiriin tutustuneita ja perehtyneitä hankkimansa tiedon jäsentämisessä, hyödyntämisessä ja lisäämisessä. Tarjota mentorointia, konsultointia ja yhdessä suunnittelua eri organisaatioiden tueksi. Kehittää eri organisaatioiden koulutusrakenteita ja osaamisen kehittämisen johtamista.

3. Kohderyhmän huomioiminen

Onnistunut koulutus alkaa kohderyhmän tuntemisesta. Ennen koulutuksen suunnittelua on tärkeää jäsentää, keille koulutus on suunnattu, millainen ammatillinen tausta osallistujilla on ja millä tasolla he työskentelevät suhteessa radikalisoitumisen ennaltaehkäisyyn (ks. kuvio 1.)

Yhtä tärkeää on arvioida osallistujien osaamistaso ennen koulutusta. Lähtötaso vaikuttaa suoraan siihen, mistä lähdetään liikkeelle ja kuinka syvällisesti teemoja voidaan käsitellä. On myös syytä selvittää, onko organisaatiolla valmiita ohjeistuksia tai toimintamalleja huolitilanteiden varalle, ja kuinka hyvin osallistujat tuntevat ne. Koulutus on tarkoituksenmukaisinta silloin, kun se vastaa todellisiin käytännön tarpeisiin ja rakentuu sen varaan, mitä osallistujat jo aiheesta tietävät.

Kysymyksiä pohdittavasi koulutuksia suunniteltaessa:

- **Osallistujien ammatillinen tausta**
  a. Onko ryhmä moniammatillinen vai onko kaikilla samankaltainen työnkuva?
  b. Millä ennaltaehkäisyn ja/tai torjunnan tasolla kohderyhmä pääosin toimii?
  c. Mikä on kohderyhmän rooli radikalisoitumisen ennaltaehkäisyssä ja torjunnassa?

- **Osallistujien osaamistaso**
  a. Arvioi, millainen tietämys osallistujilla on käsiteltävistä teemoista ennen koulutusta
  b. Pohdi osaamista ja valmiuksia, joita osallistujilla on/ei ole suhteessa teemoihin ennen koulutusta.
  c. Onko organisaatiolla valmista ohjeistusta tai toimintamallia huolitilanteissa toimimiseen? Kuinka hyvin osallistujat tuntevat ne?

Kuvio 1. Radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisy ja torjunta

4. Sektorikohtaiset näkökulmat

Radikalisoituminen ja ekstremismi näyttäytyvät eri sektoreilla ja organisaatioissa eri tavoin: käsitteistö vaihtelee, toimivaltuudet eroavat ja vastuut painottuvat eri tavoin. Koulutuksen sisällössä on siksi tärkeää huomioida sektorikohtaiset toimintamallit, keskeinen lainsäädäntö sekä se, mitä toimijat saavat ja ovat velvollisia tekemään. Käytännön kysymykset – kuten kirjaukset ja jatkotoimiin liittyvät yhteistyötahot – on syytä käydä läpi konkreettisesti, jotta osallistujat tietävät, miten toimia huolen herätessä. Kouluttajana toimivan on tärkeää valita roolinsa selkeästi. Mikäli kouluttaja ei tunne perusteellisesti sektorikohtaista lainsäädäntöä ja muuta työtä ohjaavaa normistoa, on tärkeää pidättäytyä antamasta tulkintoja esimerkiksi tarkoituksenmukaisista ja/tai velvoittavista toimintaohjeista. Tällöin kouluttajan tehtävänä on kuvata ilmiötä yleisellä tasolla ja ohjata osallistujat organisaationsa omiin ohjeisiin tai kyseisen sektorin asiantuntijoiden puoleen. Koulutuksen uskottavuus rakentuu paitsi substanssiin liittyvästä asiantuntemuksesta, myös siitä, että kouluttaja tunnistaa oman osaamisensa rajat ja tekee ne tarvittaessa näkyviksi myös koulutukseen osallistuville.

Ammattilaisten työn raamit sanelevat käytännössä myös koulutuksen toteuttamismahdollisuudet. Pidempiä, koko- tai puolipäiväisiä koulutuksia suunniteltaessa on pohdittava, kuinka paljon aikaa ammattilaisilla on käytettävissään oman osaamisensa kehittämiseen ja erityyppisiin koulutuksiin vuodessa. Myös lyhyempien tietoiskujen, keskustelujen, alustusten, tai työpajojen ajankohtaa on harkittava tyypillisten työaikojen puitteissa. Siinä missä opettajien osaamisen kehittäminen saattaa mahdollistua yhteissuunnittelutyöajalla tiettyyn aikaan viikosta, nuorisotyöntekijöille saattavat sopia paremmin ilta-ajat, ja sosiaalityössä toimiville aamuajat ennen ensimmäisten asiakkaiden saapumista. Koulutuksen suunnitteluun vaikuttaa myös se, perustuuko osallistuminen ammattilaisen omaan kiinnostukseen ja vapaaehtoisuuteen, vai onko se johdon sanelemaa.

Koulutuksen järjestäjänä ota selvää seuraavista asioista:

- **Toimivaltuudet ja vastuut**
  - Mitä osallistujat voivat, saavat ja ovat velvollisia tekemään
  - Sektorikohtaiset toimintamallit/ohjeistus ja avainhenkilöt
- **Toimintamallien työstäminen**
  - Keneen otetaan yhteyttä?
  - Milloin konsultoidaan?
  - Milloin siirretään eteenpäin?
  - Mitä ja milloin kirjataan?
- **Sektorikohtainen lainsäädäntö**
  - Salassapito, ilmoitusvelvollisuus: lastensuojelu, huoli-ilmoitus, rikosilmoitus
- **Moniammatilliset näkökulmat**
  - Keskeiset yhteistyötahot
  - Eri toimijoiden roolit ja rajat
  - Yhteistyön mahdolliset muodot, tiedon jakamisen mahdollisuudet ja salassapitovelvoitteet

5. Koulutuksen tavoite

Koulutuksen tavoitteiden huolellinen määrittely on onnistuneen kokonaisuuden perusta. Ennen suunnittelun aloittamista on tärkeää kysyä mitä koulutuksella konkreettisesti tavoitellaan, ja minkälaisiin käytännön tarpeisiin sillä pyritään vastaamaan? Tavoitteet ohjaavat sisältöjen valintaa, pedagogisia ratkaisuja ja koulutuksen arviointia.

Koulutuksen tulisi ensisijaisesti kannustaa ammattilaisia kiinnostumaan teemoista, löytämään niistä kiinnittymispintaa omaan työhönsä, ja vahvistamaan heidän toimijuuden tunnettaan radikalisoitumisen ennaltaehkäisyssä ja huolitilanteisiin puuttumisessa. Sen sijaan, että painopiste olisi kontrolloinnissa, valvonnassa tai turvallistamisessa, koulutuksen tulisi kehittää osallistujien osaamista toimia rakentavasti ja voimavarakeskeisesti erilaisissa huolitilanteissa omasta ammatillisesta roolistaan käsin.
Koulutukselle on hyvä määritellä yksi selkeä päätavoite sekä muutama konkreettinen alatavoite. Apuna voi käyttää liitteen 1 muutosteoriamallia (Theory of Change), joka auttaa jäsentämään, miten koulutuksen toimenpiteiden ajatellaan johtavan toivottuihin muutoksiin osaamisessa, asenteissa ja käytännön toiminnassa.

Tyypillisiä tavoitealueita ovat:

- **Tietopohjan ja ilmiöiden ymmärryksen lisääminen:** osallistujat saavat ajantasaisen ja tutkittuun tietoon perustuvan kuvan radikalisoitumisesta ja ekstremismistä ilmiöinä, niiden taustoista ja eri muodoista.
- **Osaamisen ja toimijuuden vahvistaminen:** osallistujat kokevat olevansa paremmin varustautuneita toteuttamaan toimialansa kannalta tarkoituksenmukaisia ennaltaehkäiseviä toimia ja toisaalta kohtaamaan radikalisoitumiseen ja ekstremismiin liittyviä tilanteita omassa työssään.
- **Varhainen tunnistaminen ja puheeksi ottaminen:** osallistujat osaavat tunnistaa huolta herättäviä merkkejä ja heillä on valmiuksia ottaa vaikeitakin asioita puheeksi asiallisesti ja rakentavasti.
- **Ennaltaehkäisyn kokonaisuuden hahmottaminen** (Whole-of-Society Approach): osallistujat tuntevat keskeiset kansalliset ja alueelliset toimijat, toimenpiteet ja toimintamallit sekä tietävät, mistä saada tukea ja konsultaatioapua tarvittaessa.
- **Moniammatillisen yhteistyön vahvistaminen**: koulutus luo yhteistä käsitteistöä ja ymmärrystä eri sektoreiden välille ja tukee verkostoitumista ja yhdessä toimimisen tapoja sekä yhteisen tilannekuvan muodostamista.

6. Koulutuksen sisällölliset periaatteet

Radikalisoitumisen ja ekstremismin kenttä muuttuu nopeasti. Uusia ilmiöitä nousee, lainsäädäntö kehittyy ja tutkimus tuottaa jatkuvasti uutta tietoa. Koulutuksen järjestäjän ja kouluttajan vastuulla on varmistaa, että koulutuksen sisällöt pysyvät ajantasaisina ja heijastavat ilmiöiden nykytilaa. Koulutuksen sisältöjä on tärkeää päivittää säännöllisesti, jotta koulutus pysyy vaikuttavana, vastuullisena ja luotettavana.

Tarkastele koulutuksen sisältöjä kriittisesti:

- Millaisia käsityksiä, tietoa, ja teoreettista tai kokemuksellista taustaa sinulla on koulutuksen teemoista?
- Perustuuko koulutuksen sisältö ajantasaiseen tutkimus- ja viranomaistietoon?
- Ovatko koulutuksen sisällöt vanhentuneita tai kaipaavatko ne päivittämistä?
- Ovatko käytettävät esimerkit, harjoitukset ja tapauskuvaukset relevantteja kohderyhmän näkökulmasta?
- Tukeeko koulutuksen sisältö osallistujien käytännön työtä ja tämänhetkisiä osaamistarpeita?

Koulutuksen sisällöllisen laadun varmistamiseksi, pohdi:

- Perustuuko koulutuksen sisältö tutkittuun tietoon ja näyttöön?
- Oletko lisännyt koulutuksen esitysmateriaaleihin lähteen aina kun se on mahdollista?
- Onko ekstremismiin eri muotoja käsitelty monipuolisesti ja neutraalisti?
- Onko koulutuksen yhteydessä käytetty selkeitä, yleisesti hyväksyttyjä käsitteitä ja määritelmiä?

Koulutuksen keskeiset sisältöalueet

Kouluttajan on syytä arvioida rehellisesti, onko oma osaaminen riittävän syvällistä ja ajantasaista käsiteltävään aiheeseen nähden. Tarvittaessa kannattaa hyödyntää muita asiantuntijoita ja kutsua heitä puheenvuoron pitäjiksi. Kouluttajan osaamisen ja käytettävissä olevien resurssien mukaan koulutuksessa voidaan käsitellä esimerkiksi seuraavia sisältöjä:

Ilmiön ymmärtäminen ○ Radikalisoitumiseen ja ekstremismiin liittyvät keskeiset käsitteet ○ Radikalisoitumisen ja ekstremismin yhteydet muihin lähi-ilmiöihin ○ Radikalisoitumiseen ja ekstremismiin yleisesti liitetyt ennakkokäsitykset ○ Radikalisoitumisen prosessi ○ Eri ideologiat, ryhmittymät ja ekstremistiset toimijat	**Ekstremismin tilannekuva** ○ Yhteiskunnalliset erityispiirteet, normit ja ekstremismin historia ○ Ekstremismin kansallinen tilannekuva ○ Kansainvälinen konteksti (teemojen laajentaminen Suomen ulkopuolelle voi tukea laaja-alaista ymmärrystä) ja sen heijastuminen Suomeen ○ Paikalliset tarpeet ja haasteet, alueellinen tilannekuva
Riski- ja suojaavat tekijät ○ Riski- ja suojaavien tekijöiden merkitys radikalisoitumisprosessissa (yksilö/yhteisö/yhteiskunta) ○ Resilienssin vahvistaminen	**Ilmiön tunnistaminen** ○ Huolta herättävän käyttäytymisen tunnistaminen ○ Havainnoinnin ja tulkinnan haasteet ○ Varhaisen tunnistamisen mahdollisuudet ja rajoitukset
Ennaltaehkäisy, torjunta ja viranomaisyhteistyö ○ Ennaltaehkäisevän työn periaatteet ○ Ennaltaehkäisyä ohjaavat asiakirjat, ohjeistukset ja toimintamallit ○ Ennaltaehkäisy- ja/tai torjuntatyössä käytetyt toimenpiteet ja ohjelmat ○ Ennaltaehkäisyä ja torjuntaa toteuttavat tahot ja toimijat ○ Moniammatillisen yhteistyön periaatteet	**Käytännön toiminta radikalisoitumishuolitapauksissa** ○ Toiminta huolitilanteissa ○ Kirjaaminen ja tiedonkulku ○ Lainsäädäntö, toimivaltuudet ja velvollisuudet ○ Jatko-ohjaus ja yhteistyötahot ○ Käytännön esimerkkistapaukset ja harjoitukset

7. Koulutuksen eettiset periaatteet

Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin teemat herättävät helposti voimakkaita tunteita ja aktivoivat ennakkokäsityksiä niin osallistujissa kuin kouluttajassakin. Juuri siksi koulutuksen eettinen perusta on rakennettava huolella. Radikalisoitumisen syistä, radikalisoitumiselle alttiiden henkilöiden ominaisuuksista ja ennaltaehkäisyn keinoista on paljon erilaisia käsityksiä. Valitettavasti nämä mielikuvat eivät aina kuitenkaan perustu tutkittuun tietoon. Siksi on olennaista, että kaikki, jotka tekevät väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisytyötä – sekä erityisesti ne henkilöt, jotka kouluttavat muita - tiedostavat omat arvonsa ja elämänkatsomuksensa. Tällainen itsereflektio on kriittistä, sillä henkilökohtaiset arvot ja uskomukset vaikuttavat alitajuisesti vaistonvaraisiin reaktioihimme, toimintamalleihimme ja valintoihimme, sekä siihen, miten toisten käyttäytymistä tai ajattelua arvioidaan ja mitä pidetään hyväksyttävänä, normaalina tai vaarallisena. Tätä kautta niillä on vaikutusta siihen mitä aiheita koulutuksessa käsitellään, millaisia esimerkkejä ja kuvia tuodaan esiin, ja mitä koulutuksella todella halutaan saavuttaa (piilotavoitteet). Nämä valinnat eivät ole neutraaleja vaan pohjimmiltaan ne heijastavat kouluttajan näkemyksiä siitä, mikä on tärkeää ja oikein.

Koulutuksen sisällöllisen laadun täytyy rakentua tutkitun tiedon, selkeiden käsitteiden ja tasapuolisen tarkastelun varaan. Eri ekstremistisiä ideologioita ja narratiiveja tulisi käsitellä monipuolisesti ja neutraalisti, tukeutuen yleisesti hyväksyttyihin määritelmiin esimerkiksi siitä, mitä ekstremismi on ja ei ole. Suomessa tässä ensisijaisena viitekehyksenä toimii sisäministeriön kansallinen toimenpideohjelma määritelmineen.

Laadukas koulutus ei vahvista stereotypioita, yleistyksiä tai viholliskuvia eikä aseta esimerkiksi yksittäistä ryhmää, etnisyyttä, uskontoa, katsomusta tai kulttuuria-negatiiviseen valoon. Kouluttajan on tiedostettava omat ennakkokäsityksensä ja pyrittävä neutraaliin ilmaisuun niin teemojen kuin esimerkkitapaustenkin käsittelyssä. Tämä pätee myös kuvastoa valittaessa. On myös tärkeää muistaa, että ajatukset ja elämän- ja maailmankatsomukset ovat eri asia kuin toiminta: liberaaliin demokratiaan mahtuu monenlaisia näkemyksiä, eikä keskilinjasta poikkeavaa ajattelua tule sekoittaa väkivaltaiseen käyttäytymiseen tai sen uhkaan.

Reflektoi omia näkemyksiäsi

- Millaisista teemoista keskustelun koet erityisen haastavaksi tai helpoksi?
- Oletko tunnistanut aiheita, jotka ovat sinulle erityisen herkkiä, ja joista analyyttisen ja puolueettoman keskustelun vetäminen voi olla sinulle haasteellista?

Koulutuksen läpileikkaavana periaatteena tulee olla ihmisoikeusperustaisuus: sananvapauden, uskonnonvapauden, mielipiteenvapauden ja perusoikeuksien kunnioittaminen. Samalla on tärkeää tunnistaa, missä kulkee raja laillisen kansalaisaktivismin ja sellaisen toiminnan välillä, joka uhkaa muiden oikeuksia tai yhteiskunnallista turvallisuutta. Näiden välisistä eroista lisää **RADIA-katsauksessa 2/2026.**

Huolen herääminen on inhimillistä ja usein tarpeellista, mutta se edellyttää harkintaa. Milloin huoli on oikeutettu? Miten arvioida tilanteen vakavuus, ja ketä omassa organisaatiossa on syytä konsultoida ennen toimenpiteisiin ryhtymistä? Milloin toimenpiteisiin tulee ryhtyä välittömästi ilman konsultaatiota? Suhteellisuusperiaate ohjaa kaikkea ammatillista toimintaa: toimenpiteiden on vastattava tilanteen todellista vakavuutta, eivätkä ne saa olla tarpeettoman ankaria suhteessa havaittuun riskiin.

Tässä valossa, pohdi seuraavia näkökulmia ennen koulutusta:

Leimaamisen ja ennakkoluulojen välttäminen

- On vältettävä vahvistamasta stereotypioita, yleistyksiä tai viholliskuvia (huom. kouluttajan omat ennakkokäsitykset)
- On vältettävä yksittäisen ryhmän, etnisyyden, uskonnon, katsomuksen tai kulttuurin negatiiviseen valoon asettamista. Huom. kuvaston ja esimerkkitapausten käyttö On huomioitava, että ajatukset ovat eri asia, kuin toiminta. Liberaaliin demokratiaan on mahduttava monenlaisia näkemyksiä ja maailmankatsomuksia
- Kouluttajan vastuulla on pyrkiä neutraaliin ilmaisuun käsiteltäviin teemoihin ja esimerkkitapauksiin liittyen.

Ihmisoikeusperustaisuus

- Koulutuksen läpileikkaavana periaatteena tulee olla sananvapauden, uskonnonvapauden, mielipiteenvapauden, ja perus/ihmisoikeuksien kunnioittaminen.
- Rajapinta kansalaisaktivismin ja vahingollisen - laittoman toiminnan välillä (lisätietoa RADIA-katsauksessa 2/2026)

Huoli vs. kontrolli

- Milloin huoli on oikeutettu: kun huoli herää, millaisia toimintamalleja omalla sektorilla on? Kenen kanssa omassa organisaatiossa on hyvä käydä keskustelua, konsultoida ja punnita toimintamalleja. Miten arvioida huolta aiheuttavien tilanteiden vakavuus ja kenen kanssa?
- Miten toimitaan suhteellisuusperiaatetta noudattaen? Viranomaisen tai ammattilaisen toiminnan on oltava oikeassa suhteessa tilanteen vakavuuteen, tavoitteeseen ja käytettävissä oleviin keinoihin. Toimenpiteet eivät saa olla tarpeettoman ankaria tai laajoja suhteessa havaittuun riskiin tai huoleen
- On muistettava, että radikalisoitumisen profilointikriteerit ja erilaiset väkivallan uhka-arviot kuuluvat ainoastaan koulutetuille ammattilaisille.

- Erityisesti puhuttaessa lapsiin ja nuoriin kytkeytyvästä ekstremismistä (mm. kouluiskut, lapsiin kohdistuva sadismi jne.), on vältettävä sensaatiohakuisuutta ja käsiteltävä uhreja ja tekijöitä asiallisesti ja neutraalisti.

Yllä olevien kysymysten pohdinta auttaa välttämään niin sanottuja tahattomia haitallisia vaikutuksia, joilla tarkoitetaan esimerkiksi perusteettomien epäilyjen, ylitulkintojen tai liian pitkälle menevien tulkintojen tekemistä yksittäisten tapausten tai havaintojen perusteella. Kouluttajan onkin tärkeää arvioida jo koulutusta suunnitellessaan, millaisia tahattomia vaikutuksia koulutuksen sisällöillä voi olla, ja pyrkiä minimoimaan riski siitä, että koulutuksessa välitettyä tietoa käytetään asiayhteydestään irrotettuna, virheellisesti tulkittuna tai haitallisiin tarkoituksiin. Riskinä esimerkiksi on, että merkkejä radikalisoitumisesta aletaan nähdä siellä missä niitä ei ole, yksittäisille tunnusmerkeille tai huolihavainnoille annetaan suhteettoman suuri painoarvo kokonaisarviota tehtäessä, tai osallistujat alkavat ilman asianmukaista koulutusta ja työkaluja suorittaa asiakkaidensa tai opiskelijoidensa riskiprofilointia.

Edellä kuvattujen tahattomien haitallisten vaikutusten vähentäminen ja ehkäiseminen edellyttää kouluttajalta huolellista sisältöjen rajaamista, pedagogisten ratkaisujen harkintaa sekä sen arviointia, mitä tietoa on tarkoituksenmukaista käsitellä, millä tarkkuudella ja missä kohderyhmässä.

8. Erityyppisten koulutusten järjestäminen

Radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyyn liittyvää koulutusta voidaan järjestää monella eri tavalla ja moneen eri tarpeeseen – lyhyestä tietoisuutta lisäävästä infotilaisuudesta pitkäkestoiseen, syventävään ammatilliseen koulutukseen. Koulutuksen muoto, laajuus ja sisällöt määräytyvät kohderyhmän, tavoitteiden ja käytettävissä olevien resurssien mukaan.

Ammattilaisten osaamisen kehittämisessä on hyvä hyödyntää mahdollisimman laajasti erilaisia tietoisuutta, ymmärrystä ja osaamista kehittäviä työskentelymuotoja. Osaamista voidaan kehittää esimerkiksi:

- jakamalla materiaalia työyhteisössä
- järjestämällä lyhyitä briiffauksia ja tietoiskuja ajankohtaisista aiheista
- fasilitoimalla tietoiskujen jälkeisiä keskustelutilaisuuksia vetämällä temaattisia keskusteluja tai työpajoja tietystä organisaatiossa ajankohtaisesta aihepiiristä,
- järjestämällä asiantuntijoiden vetämiä alustuksia, luentoja ja webinaareja
- järjestämällä seminaareja ja konferensseja

a. Käytänteet ja pedagogiset ratkaisut

Koulutus radikalisoitumisen ja ekstremismin teemoista vaatii riittävästi aikaa, sillä liian pintapuolinen käsittely voi jättää osallistujat epävarmoiksi tai jopa vahvistaa väärinkäsityksiä. Koulutuksen pituus ja rakenne onkin suunniteltava huolella suhteessa tavoitteisiin: mitä syvällisempää osaamista tavoitellaan, sitä enemmän aikaa tarvitaan sekä tiedon omaksumiseen että sen soveltamiseen käytäntöön.

Hyvässä koulutuksessa teoria ja toiminnallisuus ovat tasapainossa. Alustukset ja luennot luovat yhteisen tietopohjan, mutta oppiminen syvenee parhaiten vuorovaikutuksen, reflektoinnin ja kokemusten jakamisen kautta. Huolellisesti anonymisoitujen tapausesimerkkien (joista on poistettu tai muutettu myös muut tunnistamisen mahdollistavat tiedot kuin henkilön nimi), julkisiin lähteisiin perustuvien tapausesimerkkien tai itse keksittyjen esimerkkien, ryhmäkeskustelujen, rooliharjoitusten ja reflektoivien tehtävien avulla osallistujat voivat peilata oppimaansa omaan työhönsä ja tunnistaa konkreettisia toimintatapoja omalle sektorilleen.

Riittävä aika kysymyksille ja keskustelulle on oleellinen osa laadukasta koulutusta. Myös tauot ovat tärkeitä. Ne mahdollistavat paitsi ajatusten jäsentymisen ja hengähtämisen, myös verkostoitumisen ja kokemusten vaihdon osallistujien kesken.

Huomioi koulutuksen pedagogiset lähtökohdat:

- Varaa riittävästi aikaa teeman/teemojen syvälliseen käsittelyyn (ei liian pinnallista) - sisällöt suhteutetaan koulutuksen kestoon
- Pidä tasapaino teorian ja käytännön esimerkkien välillä
- Varmista, että koulutusmateriaalien visuaalisuus tukee oppimista
- Lähestymistapa on käytännönläheinen ja osallistava
- Koulutus on vuorovaikutteinen ja sisältää keskusteluja, reflektointia ja kokemusten jakamista
- Koulutuksesta saa konkreettisia työkaluja ja menetelmiä käytännön työhön
- Taukoja ja mahdollisuuksia epäviralliseen verkostoitumiseen on tarpeeksi
- Varaa riittävästi aikaa myös kysymyksille ja yhteiselle keskustelulle

Pedagogisia menetelmiä

Tiedon välittämiseen soveltuvat menetelmät:

- luennot
- asiantuntija-alustukset
- videoluento tai tallenne
- podcasting tai muun media-aineiston hyödyntäminen
- paneelikeskustelut

Tapauspohjaiset menetelmät:

- tapausesimerkit (case-esimerkit)
- tapauspohjainen ongelmanratkaisu
- dilemmakeskustelut
- oikeiden ja/tai fiktiivisten tapahtumien jälkianalysointi

Keskustelua ja yhteistä ymmärrystä rakentavat menetelmät:

- ohjattu ryhmäkeskustelu (esim. erätauko-menetelmä)
- fasilitoitu keskustelu
- learning café
- world café
- pari- ja pienryhmäkeskustelu
- kysymys- vastaus -keskustelu

Toiminnalliset menetelmät

- rooliharjoitukset (esim. puheeksiottamisesta)
- simulaatiot
- skenaariotyöskentely
- päätöksentekoharjoitukset
- havainnointiharjoitukset

Kokemukselliset menetelmät:

- harkinnanvaraisesti kokemuspuhujien puheenvuorot ja haastattelut
- kenttävierailut
- organisaatiovierailut
- havainnointitehtävät

Reflektointia tukevat menetelmät:

- reflektiokysymykset
- oppimispäiväkirja
- itsearviointi
- vertaispalaute
- ennakko- ja jälkitehtävät

Digitaaliset ja osallistavat menetelmät:

- sähköiset kyselyt
- äänestystyökalut
- digitaaliset yhteiskirjoitusalustat

b. Arviointi ja jatkuva kehittäminen

Koulutusten laadun ja vastuullisuuden varmistamiseksi on tärkeää hyödyntää arviointia. Osallistujapalautteen kerääminen auttaa ymmärtämään, miten koulutus koettiin ja missä voi parantaa. Yhtä tärkeää on arvioida, saavutettiinko koulutukselle asetetut tavoitteet ja kartoittaa, heräsikö osallistujissa tarve syventävälle jatkokoulutukselle tai muulle tuelle.

Arviointeja ei tulisi nähdä kontrollin, vaan kehittämisen ja oppimisen välineenä. Arvioinnit ovat hyödyllisimmillään silloin, kun ne suunnitellaan niin, että ne tukevat toiminnan kehittämistä. Lisää arvioinnista radikalisoitumisen ja ekstremismin ennaltaehkäisyn kentällä RADIA-katsauksessa 1/2026 [linkki].

Koulutusten arvioinnissa ja suunnittelussa voidaan tarkastella mm. seuraavia seikkoja:

- Osallistujapalaute
- Tavoitteiden toteutuminen
- Tarve jatkokoulutukselle
- Ajantasaisuuden varmistaminen (ilmiöt, lainsäädäntö, tutkimus)
- Pedagoginen arviointi (liite 2) ja Kouluttajan itsearviointi (liite 3)

Liite 1. Työkalu koulutuksen suunnitteluun ja arviointiin

TYÖKALU KOULUTUKSEN SUUNNITTELUUN

Koulutuksen nimi: _____

Sisällöllinen laajuus	☐ **Laaja kokonaisuus** Kokonaisvaltaisuus, useat näkökulmat	☐ **Valikoitu** Valitut teemat, rajattu kokonaisuus	☐ **Tarkasti rajattu** Yksi täsmällinen aihe tai kysymys

Miksi juuri tämä laajuus palvelee koulutuksen tavoitetta?

Sisältöjen käsittelyn syvyys	☐ **Johdantomainen** Peruskäsitteet, yleiskuva	☐ **Syventävä** Taustatekijät, ilmiöiden väliset yhteydet	☐ **Erikoistuva** Asiantuntijataso, erityisosaaminen

Riittääkö käytettävissä oleva aika tähän syvyyteen?

Koulutuksen kohderyhmä	☐ **Kohdentamaton** Laaja osallistujajoukko	☐ **Osin kohdennettu** Tietyt toimialat ja ammattiryhmät	☐ **Tarkasti kohdennettu** Yksi toimiala, organisaatio, kohderyhmä

Mitä osallistujat jo osaavat ja mitä heidän tulee koulutuksen jälkeen osata?

Pedagoginen osallistavuus	☐ **Vastaanottava** Tiedon vastaanottaminen: luennot, alustukset	☐ **Vuorovaikutteinen** Keskustelu, pohdinta, kokemusten jakaminen	☐ **Toiminnallinen** Harjoittelu, soveltaminen, yhteinen työskentely

Tukeeko valittu toteutustapa parhaiten tavoiteltua oppimista?

Vaikutustenarviointi

Tavoitteet	
Kohderyhmä	
Resurssit (pituus, paikka, kouluttaja)	
Riskit (tekijät, jotka voivat vaarantaa koulutuksen tavoitteet)	
Tulokset (mitä konkreettista koulutuksella voidaan saavuttaa)	
Arviointimittarit (palaute, tavoitteiden saavuttaminen)	

Checklist

- ☐ Ovatko koulutuksen laajuus ja käytettävissä oleva aika tasapainossa?
- ☐ Tukeeko käsittelyn syvyys koulutuksen tavoitteita?
- ☐ Vastaako koulutus kohderyhmän lähtötasoa, tehtäviä ja toimivaltuuksia?
- ☐ Tukevatko valitut pedagogiset menetelmät tavoiteltua oppimista?
- ☐ Oletko miettinyt tapoja arvioida sitä, miten koulutus saavutti tavoitteet?

Liite 2. Koulutuksen toteutuksen pedagoginen arviointi

	Ei toteutunut riittävällä tavalla	Toteutui pääosin hyvin	Toteutui erinomaisesti
Koulutuksen tavoitteet olivat selkeät ja ohjasivat toteutusta	☐	☐	☐
Sisältö vastasi osallistujien tarpeita ja lähtötasoa	☐	☐	☐
Koulutuksen rakenne oli looginen ja helposti seurattava	☐	☐	☐
Asiasisällöt esitettiin selkeästi ja ymmärrettävästi	☐	☐	☐
Koulutuksessa hyödynnettiin monipuolisia, havainnollisia ja oppimista tukevia koulutusmateriaaleja	☐	☐	☐

Liite 3. Koulutustilaisuuden jälkeinen kouluttajan itsearvio

	Tarvitsen lisäosaamista	Osaamiseni on pääosin riittävää	Osaamiseni on vahvaa
Hallitsin kouluttamani aiheen riittävän hyvin	☐	☐	☐
Osasin havainnollistaa ja selittää monimutkaiset asiat ymmärrettävästi	☐	☐	☐
Osasin suunnitella ja toteuttaa koulutuksen siten, että se edisti osallistujien aitoa oppimista, eikä näyttäytynyt pelkkänä tiedon välittämisenä.	☐	☐	☐
Osasin fasilitoida koulutustilaisuutta ja sen sisältämiä keskusteluita tasapainoisesti	☐	☐	☐
Olin tietoinen omista ennakkokäsityksistäni ja elämänkatsomuksestani enkä antanut niiden ohjata koulutuksen sisältöä tai keskusteluja	☐	☐	☐
Pystyin välittämään tietoa neutraalisti niin, etteivät omat ennakkokäsitykseni ja elämänkatsomukseni ohjanneet esimerkiksi aihe- tai käsitevalintojani	☐	☐	☐
Ymmärrän, miten aikuiset oppivat, ja osasin soveltaa sitä käytännössä	☐	☐	☐